

CULTURA I VIDA

MARIA DEL MAR BONET EL TREMP I LA CADÈNCIA

per Miquel-Lluís Muntané

Hi ha alguna cosa molt especial a la mirada de Maria del Mar Bonet. Tenir-la al davant i mirar-li el fons dels ulls és com lliurar l'esguard a la immensitat de l'aigua, a la rica i canviant diversitat de matisos que ens presenta la mar. Juganera o sensual, espantadissa o resolta, inquieta o serena, la mirada de Maria del Mar Bonet és com un calidoscopi on se sintetitza prodigiosament tota la complexitat de l'ànima humana. No malbarata ni la paraula ni la rialla. Qui no s'hi fixés bé, podria creure que tot el seu temps és per a la música, que té fins i tot recança dels minuts que no dedica a la música; però aquesta fóra una percepció equivocada, perquè Maria del Mar Bonet —fet i fet, com la mateixa mar— és, tota ella, música.

—Quan mires cap al començament de la teva carrera artística, per exemple escoltant les primeres cançons, o rellegint algunes de les primeres entrevistes que van fer-te, què penses? Com veus la teva pròpia evolució?

La veritat és que no tinc costum de fer aquesta mena d'exercici. No lleigeixo entrevistes, ni escolto normalment coses de fa molts anys. Si ho faig és per casualitat, perquè algun amic un dia em diu: «Per què no escoltem aquella cançó?» M'interessa que encara es publiquin coses antigues, em fa gràcia, però jo penso més en el que faig ara i el que faré demà. El que he fet, fet està i estic contenta d'haver-ho fet, però no ho analitzo gaire. Suposo que he sofert l'evolució normal dins d'una carrera d'un cantant que canta en català. Però, artísticament parlant, visc bastant al dia.

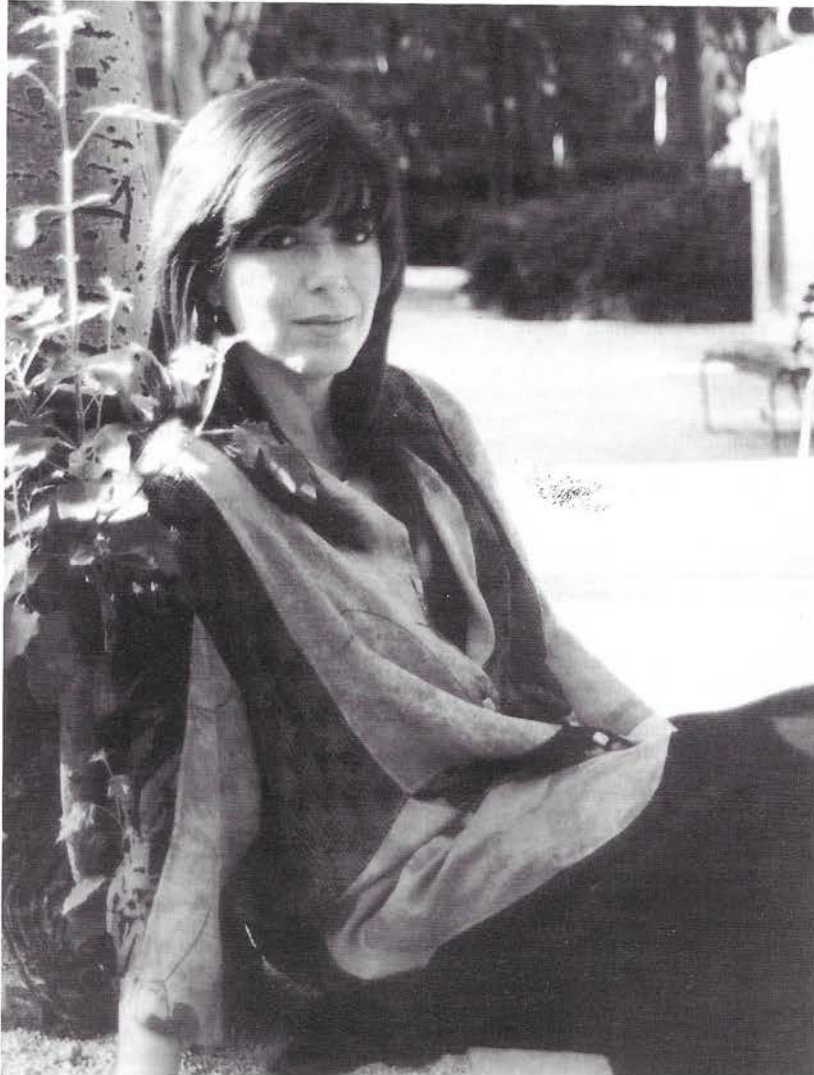
—En castellà, o en anglès, o en altres idiomes, hi ha artistes nascuts els anys seixanta i fins i tot els setanta que són a primera línia de popularitat. En canvi, això no passa en el cas dels cantants en llengua catalana. Tu mateixa, en Lluís Llach, en Serrat, en Pi de la Serra..., encara ompliu teatres quan potser gent dels seixanta o dels setanta no ho aconsegueixen. Era millor la vostra generació, o és que ha canviat la societat?

—El que hi ha avui en dia és una competència terrible. És molt difícil accedir als mitjans d'informació perquè la gent s'assabenti que actues en una banda o altra. I, si no és que la gent ja et coneix, és molt més difícil ara que abans, perquè hi ha molta més competència. Fins i tot aquesta competèn-

cia deslleial de la gent que ve amb uns mitjans enormes i la de les multinacionals que tenen capacitat per a posar tres vídeos darrere l'escenari i per a fer servir una potència de vats i una quantitat de llums molt elevada. Són efectes molt cars que, si no tens una multinacional al darrere o no has aconseguit un èxit grandios als Estats Units, aquí no

els pots tenir. Llavors, la gent més nova que vol donar-se a conèixer ara ho té molt més difícil que abans. Nosaltres vam tenir la sort de trobar un temps en què no hi havia aquest tipus de competència tan gran. Sí que podia haver-hi, un dia, un recital important, però això constant que hi ha per exemple avui a Barcelona, no existia. Tenfem

«No tinc interès a expressar-me en cap llengua que no sigui la meua.»

Fotos: RAQUEL ROMERO

més temps perquè la gent ens conegués. També és just de dir, però, que nosaltres ho vam tenir més complicat en d'altres aspectes, per exemple el de la censura.

—*La gent d'aquella generació vai tenir una actuació més enllà del fet artístic, una actuació de tipus cívic, que també per això va connectar amb el públic. En algun moment t'has plantejat que les coses no han anat com volieu? La lluita que es va portar en un cert moment, les expectatives que es van crear, potser després la marxa política del país les ha decebudes una mica?*

—Bé, en primer lloc t'haig de dir que l'actitud dels cantants era la mateixa que tenia en aquells moments qualsevol persona amb un mínim sentit cívic i democràtic. Lluitar contra la dictadura era un deure de tothom. D'altra banda, hi ha coses que sí que han anat bé, tampoc no ho hem de rebentar tot. Però un dels aspectes que m'han decebut més l'estat, sens dubte, el comportament de l'esquerra. Suposo que és una decepció normal, la que ha tingut tothom. Aquesta classe dirigent que no solament no ha tingut res de socialista, sinó que ha tingut un comportament molt discutible des del punt de vista ètic i moral, sí que ha estat una decepció important, per a mi i per a molta gent.

—*Com veus la situació de la llengua? En general i, si vols, a les Illes.*

—Hi ha uns idiomes que en trepitgen uns altres, així de clar. A les Illes veus que als pobles cada vegada es parla quasi més castellà que mallorquí. I això ens hauria de fer pensar. I amb la qüestió de la normalització de la llengua passa una cosa curiosa: els uns van amb molt de tacte, amb tota la precaució del món..., i els altres es queixen i diuen que en fem un gra massa! La política lingüística —a Catalunya, a les Illes, a València, a tots els llocs— la trobo d'una timidesa inacceptable i ens va a recular. Ja des que va morir el dictador s'havien d'haver establert les coses d'una altra manera perquè no s'arribés a aquest punt. De vegades, quan vaig a Madrid, em trobo companys castellans que em diuen: «Ara això del català ja ho teniu arreglat, oi?» I són gent que ho diuen de bona fe, convençuts que nosaltres cantàvem en català només per anar contra Franco i que si ara ho continuem fent és perquè som una mena de nacionalistes a ultrança, o que volem demostrar no sé què. No arriben a entendre que el català és la nostra llengua i que només aspirem a viure en la nostra llengua com ells ho fan en la seva. És trist que encara a l'Estat espanyol hi hagi aquests grans desconeixements dels uns cap als altres... La democràcia hauria de començar per ensenyar a les escoles qui és cadascú, sense prejudicis i sense manipulacions.

—*No creus que potser convé a certes posicions polítiques aquest desconeixement general, que potser es fomenta, fins i tot?*

—Sí, és el que et deia. Ja quan va morir el dictador, des de Catalunya s'haurien d'haver exigut una sèrie de coses. Però tot s'ha fet amb una cautela tan exagerada que, al capdavant, entre la timidesa dels uns, el desconeixement dels altres i, a més a més, la mala fe, que tampoc no hem d'amagar que hi és, doncs les coses estan com estan, i així em penso que no anirem enlloc. Hi hauria d'haver una mica més de comprensió i d'estima per les diferents societats i cultures de l'estat. S'hauria de començar a considerar seriosament qui són els bascos, qui són els gallecs, qui són els catalans. Per què no surten aquestes cultures enlloc? A la televisió no surten els gallecs, ni els catalans, ni els bascos. I ara encara menys que mai, perquè, com que s'han fet les televisions autonòmiques, els de fora es pensen que aquí ja ho tenim tot resolt. Doncs anem bé...

—*Han provat de temptar-te cants de sirena del tipus: «Llàstima que no cantis en castellà, o en anglès, que podries vendre més discos, fer més diners...» Has tingut pressions d'aquesta mena?*

—Jo, de pressions d'aquestes, n'he tingudes sempre, des que vaig començar a cantar. Però, de fet, aquestes pressions també poden tenir una lectura positiva, en el sentit que si algú està convençut que puc cantar en d'altres idiomes és perquè deu trobar interessant la meua veu, perquè deu creure que puc comunicar bé... Per tant, em puc prendre la seva insistència com una amabilitat que, en certa manera, m'afalaga. També és veritat que jo, amb la mateixa amabilitat, els responc que no tinc interès a expressar-me en cap més llengua que no sigui la meua. Però, com et dic, prefereixo pensar que no es tracta de cants de sirena, sinó més aviat d'una valoració positiva que algunes persones fan del meu treball.

—*Quin paper et sembla que tenen els mitjans de comunicació en relació amb la cançó en català?*

—La cançó en català pràcticament no existeix als mitjans de comunicació. Això forma part d'un engranatge comercial de les multinacionals, afavorit també per un cert provincianisme de pensar que tot el que es fa aquí és dolent i que tot el que ve de fora és boníssim. Hi ha de tot. La pressió més gran són els diners que vénen de fora i col·len per defensar una sèrie de cantants que sempre són els mateixos i que arriben dels Estats Units. Ara, hi ha moltíssimes coses més. Sí, de tot... Però, a mi, el que em preocupa és que hi hagi una sèrie de professionals de la música —o que se'n diuen— convençuts que tot el que es fa aquí és dolent i que no és defensable. Si aquí no hi ha uns mitjans per a defensar el que és nostre com cal, al costat de tota la resta que ve de fora, ningú no pot dir que això és dolent o que allò és bo. A qui em comenci a dir que la música que es fa

aquí és dolenta, li respondré que no és veritat.

—*Trobes a faltar una bona crítica de cançó?*

—Més que crítica, el que crec que no hi ha és un equilibri de mitjans. I m'empipa molt que, no havent-hi aquest equilibri, la gent dictamini de seguida que tot el que es fa aquí és trodat. Quan tinguem els mateixos mitjans, llavors ja veurem què és bo i què és dolent. Passa com amb el cinema, que tampoc no es pot defensar com cal. El teatre sembla que va molt bé, però és perquè aquí no vénen produccions americanes. Si comencessin a venir muntatges produïts per americans, amb diners americans, ja veuríem com s'acabaria aviat aquesta sensació que el teatre català va molt bé. Doncs aquest és el problema que tenim amb la cançó: aquí no hi ha uns mitjans que posin les nostres obres al mateix nivell. Tot això és molt complex i se n'hauria de parlar llargament.

—*I com podríem tendir a restablir aquest equilibri? És un problema de voluntat política, de sensibilització del públic o simplement hauríem de ser més rics que no som?*

—Jo crec que és una suma de moltes coses; no ho podem resoldre aquí amb dues frases. Però em sembla evident que si tot el dia estem obrint les portes de bat a bat a tot el que ve de fora, i presentant-ho com si fos una gran cosa, mentre que els productes del país es queden amagats sota terra, em sembla que no anem bé. No es tracta tampoc de donar subvencions a uns o altres, es tracta que s'estableixi un criteri d'equilibri i una competència lleial. Si aquí parlem en català, fem teatre en català, escrivim en català, també hi ha d'haver música en català. S'ha de poder escoltar la nostra música en els mitjans de comunicació. I no dic que no se senti el que ve de fora, però que se senti també la nostra música al mateix nivell.

—*Com valors el paper de l'Associació de Cantants i Intèrprets en Català?*

—No el puc valorar gaire. En sóc membre, però sóc un membre que no va a les reunions. Jo suposo que l'ACIC és un instrument útil. Qualsevol cosa que defensi els nostres interessos és útil; el que passa és que no sé fins a quin punt els deixen fer-ho. Però, com et deia, no puc parlar-ne amb gaire coneixement, perquè, a causa de la feina, els viatges i tot plegat, amb prou feines puc anar mai a les reunions, no puc estar-ne ben informada. Al principi sí que ho seguia més, fins i tot en vaig ser fundadora, però després ho he anat deixant una mica.

—*Darrerament hem perdut en Guillem d'Efak i l'Ovidi Montllor. No et sembla que tots plegats hem estat una mica injustos amb ells, que potser ens costa massa de valorar les persones vives i només prodiguem els elogis quan ja no hi són?*

«A qui em comenci a dir que la música que es fa aquí és dolenta, li respondré que no és veritat.»

«La violència, en realitat, sempre la produeix la por.»

—Tens raó; tristament, això és el que acostuma a passar. I en aquests dos casos potser això s'ha posat de manifest més clarament que mai. Amb l'Ovidi, per exemple, la cosa ha estat flagrant. Una persona a qui ha costat durant anys de trobar una casa discogràfica, i ara resulta que després que ha mort es comencen a mobilitzar les coses. No, això no funciona. Mentre siguem un país que enterra els morts i no fa res més, és que no anem bé. Jo preferiria que no es fessin tantes commemoracions i tants homenatges pòstums i que l'Ovidi hagués trobat una casa discogràfica en el moment que la necessitava per fer conèixer el seu treball. Llavors encara tenia veu, després la va perdre.

—Tu t'has mogut entre una diversitat d'estils prou àmplia: has treballat estàndards americans, música de procedència nord-africana, de reminiscències gregues... Per què t'ha interessat beure en totes aquestes fonts al llarg de la teva carrera?

—De totes aquestes fonts, la més important per a mi és la música popular, de la qual he tret bastants discos. També hi ha creacions meves i després tot

el que té a veure amb la Mediterrània. La resta són petites incursions, que poden tenir la seva importància, però no ho he fet per anar per un camí diferent. Pel que fa als estàndards americans que he cantat, va passar que allò de «Jim» va funcionar tan bé que em vaig veure amb cor de fer alguns altres temes, però sempre he tingut clar que aquell no era el meu camí. Ha estat com una excursió per a acabar tornant al meu centre, que és la Mediterrània.

—Tu que tens aquesta sensibilitat envers la cultura mediterrània, com vius aquesta incomprensió que apareix sovint entre les dues ribes de la nostra mar? Els problemes socials i polítics, la immigració, el recel amb què es miren els països d'una banda i l'altra...

—Tot això és fruit del desconeixement absolut del món on vivim. La indiferència, per una banda, i, després, una mena de por ancestral envers les cultures diferents. La violència, en realitat, sempre la produeix la por. Mentre no intentem conèixer-nos millor els uns i els altres, saber com som, adonar-nos que les nostres cultures tampoc no són tan diferents, anirem malament. Si ja

entre les mateixes comunitats que convivim a l'Estat espanyol hi ha un desconeixement tan gran, imagina't el que passa amb el nord d'Àfrica. Si vas a un país i hi trobes gent que te'l fan conèixer, t'ensenyen la seva cultura, et conviden a casa seva, et presenten els seus parents..., comences a estimar-los. Això és el que m'ha passat a mi, amb l'interès que he sentit sempre per aquestes cultures, de les quals, a més, hi ha tantes influències, culturals i musicals, en la nostra mateixa. Un s'adona que no som tan diferents, que tenim moltes coses en comú i que dins de la nostra cultura hi ha un bagatge molt important que prové d'allà, i convindria que comencéssim a intentar, com a mínim, saber per què.

—Quines són les teves afeccions al marge de la música, aquelles activitats que t'agrada fer en el teu temps lliure?

—És que tot el meu temps lliure també gira al voltant de la música. Estic convençuda que la gent que treballem en una cosa que ens agrada som uns privilegiats; així doncs, quan t'agrada una cosa, també hi dediques el temps lliure. Jo vaig estudiar ceràmica i pinto una mica, però ho veig com una part de mi mateixa. Tot és part d'una mateixa cosa, tot el que faig ajuda la música. Si vaig al cinema o al teatre, també em pot ajudar a pensar en una cançó o en una altra. No hi ha res dintre de la meua vida que en quedi desvinculat: absolutament tot té un paper important entorn de la música. I és així que m'agrada viure. He intentat sempre que això sigui possible i, de vegades, encara no ho és tant com jo voldria.

—Quin projecte tens, en el terreny musical, que encara no has pogut realitzar i que voldries escometre aviat?

—N'hi ha molts, de projectes, i miro d'anar-los complint a poc a poc. Però no m'agrada gaire parlar de les coses que encara no he fet. M'estimo més guardar-me-les, perquè tinc com un sentiment que si en parles massa potser no les faràs. D'altra banda, no és cap sorpresa. Tot són projectes musicals i discogràfics. Treballar temes nous, estudiar-los, mirar d'enregistrar-los més endavant... Són coses que m'ocupen molt de temps de la meua vida i m'hi dedico molt, però no ho vull fer de pressa. Ara, de moment, surt un disc que es diu *Salmaia* i és un repàs de la música de la Mediterrània, però sense dedicarlo a un autor determinat, com vaig fer amb en Teodorakis. Aquí hi ha més diversitat, hi ha cançons turques, gregues, napolitanes, una de l'Alguer... Hi ha uns músics tunisencs que ens acompanyen, uns músics amb els quals ja he tocat altres vegades. També hi ha en Toti Soler, en Feliu Gasull, el meu grup. I un grup de corda que ha vingut a tocar una cançó de bressol de Sicília. Són coses diverses, tocades de maneres diferents i on cada cançó conté un món particular.

Les noves cançons de M^a del Mar Bonet

La cantant mallorquina presenta aquest dijous a ses Voltes el seu nou treball discogràfic «Salmaia»

JOAN MANRESA
FOTO: JAUME MOREY

Arriba d'hora a l'escenari, perquè li agrada aclimatar-se i prendre contacte amb l'entorn. Cada dia igual. Tranquil·lament i sense presses. Surt de la seva casa al afores de Barcelona i amb el seu cotxe va fins a un garatge prop de la Plaça del Rei. Arriba caminant.

—Cantar a la plaça del Rei ja és una tradició?

—Fa molts d'anys que hi cant i m'agrada. M'agrada molt, aquest lloc.

—L'any passat, amb el Livaneli, parlàreu d'anar a cantar a Turquia.

—Sí, i m'hauria agradat. Però per desgràcia no tenen les coses del tot bé.

—Ja ha sentit les versions que fas de les seves cançons?

—Encara no tenc notícies perquè tot just li deu haver arribat el disc.

—Coincidint amb l'aparició de «Salmaia» s'ha fet una gran campanya de promoció. Fins i tot t'han realitzat un reportatge a casa teva i has parlat de la teva vida sentimental.

—Crec que potser un poc massa!

—Tu has col·laborat amb molta gent. Algun cop ho ha fet per compromís?

—Mai. Per compromís mai no cantaria amb ningú. Fa poc, amb en Tomeu Penya, vaig fruit molt. No totes les seves cançons em van bé, però la balada que triarem sí. També ho vaig fer perquè tu em contares que hi havia gent que es pensava que nosaltres dos estàvem de punta. Figura't!

—El 26 de juny va fer trenta anys d'un dels teus primers recitals. Et sents cansada?

—Cansada? No, no. Gens ni mica.

—Enguany serà la tercera vegada que participes a Cançons de la Mediterrània. Algú pensarà que hi estàs abonada.

—M'agradaria que em convidassin cada any. A més, al lloc on es fa ara el trob millor. Potser abans, dins el llac, era més espectacular. El d'ara és més recollit, millor.

—A Palma cantaràs amb tots els músics que han intervingut a «Salmaia»?

—Sí, també vénen els tunisencs. Ells són uns músics molt considerats i no sempre estan disponibles. Faran una primera part, llavors cantaré amb el meu grup i, per acabar, tots junts.

—Pens que Mallorca t'estira molt. Es així?

—M'estic plantejant viure-hi uns quants mesos cada any.

Ho necessit, perquè hi ha moltes coses que vull conèixer.

«SALMAIA»

De cada dia Maria del Mar és més Mediterrània. Ho ha estat sempre, però ara més que mai es llança entusiasmada a l'encontre d'unes músiques i d'uns intèrprets desconeguts, però pròxims. Fa dos anys s'encarà amb recitals i disc monogràfic dedicat a Mikis Theodorakis.

En fa un incorporà quatre cançons del turc Zülfü Livaneli i, amb el títol general

De cada dia Maria del Mar Bonet és més Mediterrània. Ho ha estat sempre, però ara més que mai.

de Merhaba les presentà, amb el propi compositor i intèrpret a l'escenari, als recitals a la plaça del Rei de Barcelona. Dos anys després del seu disc grec, enregistra les quatre cançons de Livaneli i una de popular turca. És a dir: de les tretze cançons noves, cinc són turques. Això ho mescla amb cançons italianes, una popularitzada pel napolità Roberto Murolo, un poema de Maria Manent musicat pel pare de Toti Soler, un tema popular grec, un eivissenc, un de sicilià, un escrit per Catardi i Loi. Ella i el seu company hi posen la musicació d'un poema de Joan Vinyoli. Aquesta és la mescla, l'aigua dolça i salada, la salmaia. El valencià Albert Garcia, tan engrescat com ella, ha posat en català paraules italianes gregues i turques.

Javier Mas, Feliu Gasull i Toti Soler han fet els arranjaments. A l'hora de l'enregistrament hi han participat els seus músics habituals, i gent convidada, segons ha requerit cada tema. La participació més notable és la dels tunisencs Fethi Zghonda al violí, Jelloul Jelassi a la flauta, Mohamed Mabrouk a la pandereta, i Taoufik Zghonda al canoun. Participen, amb el baix de Jordi Gaspar i l'arxillaüt de Javier Mas, a Tos dos ens equivocarem. A Sevasdà els tunisencs, amb la complicitat del baix de Gaspar, es llancen al llarg tema traçat entre Tunícia i Turquia. Maria del Mar, també. Jelloul Jelassi toca la flauta a Leylim ley.

D'ençà que ella partí es presenta amb l'acompanyament de Toti Soler a la gui-

tarra, a La veu del mar és Feliu Gasull a la guitarra. Dimitri Psonis, sol, acompanya amb el tambor Temps de calabruix. Per a Vengui la son s'ha comptat amb el reforç d'una secció de corda i vent. Al nou treball hi cançons guapes, guapes, que Maria del Mar ha enregistrat posant-hi tot el seu

saber musical. Com sempre s'ho ha treballat molt i, com sempre, travessa l'espai sobre un fil que es gronxa sobre un terra sense xarxa. Aquesta no és la música que ara es sent habitualment; però crec que és la música que també ens cal, i s'ha d'escotar. Amb urgència.

PRESENTACION EN PALMA

«Espero que con los años vayamos hacia una vida sin fronteras»

La música de Maria del Mar Bonet serà la que abra la nueva edición de Cançons de la Mediterrània en ses Voltes el pròxim joves, a las 22.00 horas. Por ello, la cantante mallorquina compareció ayer ante los medios para explicar su último trabajo, *Salmaia*, «un disco dedicado a la música del mediterráneo», que ocupará íntegramente su actuación musical. Bonet señaló que su presentación en Mallorca será mucho más completa que en otras ciudades, entre otras razones porque «me acompañarán más músicos». Y, como siempre, saldrá al escenario «para hacerlo lo mejor posible e intentar ser yo misma». Insistió en que Mallorca sí está presente en *Salmaia*, pese a que introduzca temas de Livaneli, así como otros populares del Alguer, Nápoles y Sicilia. La cantante, que insistió en que «no quiero ni puedo ser de otra parte que no sea Mallorca», se mostró reacia a ser optimista ante la situación que vive toda la cuenca mediterránea y, en especial, el norte de África. «Siento una expectativa esperanzada. Puede ser que con los años todo cambie hacia una vida sin fronteras, pero lo más importante es caminar hacia la tolerancia y el diálogo». Bonet estará acompañada por Ensemble de Musique Traditionnelle de Tunisie. ● Mª Jesús Bonafé